

Egyesületeink általános működését és egyes funkcióinak kritikáját természetesen csak körvonalazni igyekeztem, ezeknek a mi szempontunkból való aprólékos részletezése (amely szintén nagyon hasznos lenne) pár száz oldalt is igénybe vehetne.

Helyi kultúrpolitikáról lévén szó, nem feledkezhetünk meg a helyi sajtó működéséről sem, amely szintén sok kívánnivalót hagy hátra. A helyi sajtó, mint elsőrendű helyi tényező, nem szolgálhat lukratív célokat. Ne szállítson a népnek véres szenzációkat, hanem tanulságos cikkeket, főleg a helyi dolgok (mert ezeket ismeri legjobban a nép és ezek érdeklik legjobban) lelkiismeretes kritikáját.

Azt hiszem, ha ezek a gondolatok érvényre jutnának kisebbségi életünkben, minden gazdasági válság ellenére is virágzásba szökkenne az s nem kellene félnünk az oldott kéve ismert hasonlatától!

Csepella József

A jugoszláviai magyar kisebbségi tanoncok anyagi és kulturális helyzete

A jugoszláviai magyar kisebbségi tanoncok anyagi és kulturális helyzetével foglalkozni igen nehéz és egyben sürgős megoldásra váró feladat, amelyre csak azok vannak hívatva, akik maguk is szenvedő alanyai, vagy voltak valamikor szenvedő alanyai a tanoncsors embertelen megnyilvánulásainak. Talán éppen ez az oka — nem is indokolatlanul! — annak a mély hallgatásnak, amely kulturális működésünk terén észlelhető most, amikor a gazdasági és politikai túltengés, a világkrízis következtében felvetődnek kisebbségi magyar fiataljaink e nagy részének problémái. Akadtak ugyan itt-ott egyesek, akik szóltak egyet-mást kisebbségi tanoncaink nevében, de tájékozottságuk és hozzáértésük hiányában sohasem jutottak el ezek anyagi és szellemi életének alapos ismeretéhez. Olyan terület ez, amelyen az, aki még sohasem járt, könnyen eltévedhet.

Mivel tanoncaink is szerves részét képezik a jugoszláviai magyar fiatalságnak, amelynek főleg értelmiségi része már szemelláthatóan lázas tevékenységgel dolgozik céljai elérésének érdekében, e sorok írója, aki már átélte a tanonccévek keserűségeit, feljogosítva érzi magát arra, hogy szóljon néhány szót közörsorsban élő társairól, abban a tudatban, hogy ezzel kisebbségi fiataljaink nehéz ügyét viszi előbbre a megoldás felé.

Tanoncaink anyagi helyzete — ha figyelembe vesszük korunk

materiális és szellemi fejlettségét — rendkívül alacsony színvonalon áll. A fölcseperedett gyerek, aki az iskolai és családi pedagógiai elvek helytelen, lélekrontó alkalmazásának hatása alatt elvégezte a kötelező négy, esetleg hat elemi, nyomban kikerül a tanyára béres vagy kanász minőségben, vagy pedig a városban valamelyik nagykereskedésben kap alkalmazást mint kifutó, csekély havifizetéssel addig, míg el nem éri a 14-ik életévét, vagyis az inaskodáshoz szükséges érettséget.

Ez alatt az idő alatt sok minden történik a fejlődő gyermeklélekkel. Megismeri az alárendeltséget, — amely nem is volna annyira alárendeltség, ha nem adnák oly kiméretlenül tudtára! — a városban rekedt a főnök úr és a vevők, a tanyára kikerült pedig a gazduram személyében.

Mikor innen hazakerül, megtörténik a mesterségválasztás, amelyet legtöbb esetben a szülők határoznak meg az ő érdekeiknek megfelelően, nem törődve azzal, hogy vajjon van-e a gyereknek a meghatározott munkanemhez tehetsége, vagy sem. (Ez a magyarázata annak, hogy sok mester még idős korában sem bírja teljes tökéletességgel a mesterségét!)

A szerződést, amely 2—3—4 évi időtartamra szólhat, attól teszik függővé, hogy milyen feltételek mellett szándékoznak a szülők odaadni gyermekeiket: teljes ellátásra vagy enélkül. Az előbbi esetben szigorúan ragaszkodnak a mesterek a négy évhez, az utóbbi esetben 2—3 évvel is megelégszenek. Az inaskodással járó költségeket (szerződési díj, felszabadítási díj, betegsegélyző, iskolai illetékek, ruházás, stb.) leginkább a mester viseli, ami már elég felbátorítás neki arra, hogy inasát a legvégsőkig kihasználja. Amint látjuk a tanoncnak szánt gyerek kívüláll mindezekben, nincs beleszólási joga semmibe, ami sorsának alapját megveti. A szabad véleménynyilvánítás tiltott gyümölcs számára, amelynek megizléléseért a szidalmak áradatát zudítják fejébe. Ilyenformán már a megindulás is nehéz a tanonckodás röggös útján, amely oly sok felvilágosulatlan és félrebillent lelkiegyensúlyu embert vezet az életbe.

Ezután következik a tanoncévek letöltésének ideje, a mesterség elsajátításának folyamata, a zabolátlan gyermeklélek megfékezése, rátanítás a társadalom törvényeinek tiszteletére, különösen a mester érdekkörébe vágó egyének tiszteletére, mindez egy „emberséges” nevelés keretében. De lássuk csak, hogyan néz ki ez az „emberséges” nevelés.

A tanoncot az első hetekben még törekeny tárgyként kezelik: nem biznak rá semmi olyat, ami esetleg kedvét venné a tanulástól. A műhely a legnagyobb szívéllyességgel viseltetik még eleinte a tanonc iránt. A „segéd urak” apró figyelmességgel adják tudtára a szakmabeli tudnivalókat. Minden a legteljesebb rendben megy.

De letelnek az első hetek. Az eddigi szívéllyeskedést durva bánásmód váltja fel. Megnyílik a tanonc előtt a szenvedések és gyötrelmek egész sorozata. Az olyannyira ismert műhelyi csipke-

lódések, megvetések, gúnylódások középpontjába kerül. Nem törékeny tárgy többé, hanem hasznavehetetlen, feleslegszámba menő lim-lom, melyet mindenki a saját tetszése szerint dobhat ide-oda, vagy rúghat félre az útjából. Ha valamit nem ért meg nyomban az első magyarázat után, durva ütlegekkel igyekeznek azt a fejébe verni a segédek, a műhely e korlátlan urai, akiknek sok részét méltán lehet a mester korbácsos vazallusainak nevezni.

A műhelyi munkán kívül kötelezővé teszik még a tanonc számára az otthoni, ugynevezett külső munkát is, amely konyhai teendőkből áll, mint pl. a vízfordás, piacramenés, mosogatás, padlósúrolás stb. Családos háznál még gyermekdajkálásra is felhasználják. Sőt, ha a mester szüleinek vagy közeli rokonának földje van, paraszti munkára is igénybe veszik. Ebből azután természetesen következik, hogy a tanonc mikor felszabadul és más műhelybe kerül (itt jegyezzük meg, hogy legtöbb mester a felszabadulás után nyomban elbocsátja a tanítványát evvel a jólismert mondással: „Kezedbe adtam a tudást, most már értékesítsd a magad javára!), megdöbbenve veszi észre, hogy mesterségében mily meglepően nagy járatlanságról tesz tanúságot. Különbözik a segédvizsgáztató bizottság hivatalos kimutatása elég bizonyosság erre nézve. Körülbelül ilyen körülmények határozzák meg kisebbségi tanoncaink életét s súlyesztik le az állatiasságig anyagi helyzetét. Ilyen külső benyomásoktól áthatva veszi magára eljövendő felelősségteljes életének súlyos terhét a tanonc, aki oly sok igazságtalanságnak az elszenvedője.

Tanoncaink kulturális helyzete is nagyon lesújtó. Legtöbb részük nem is olvas egyáltalán semmit és ha olvas, beéri könnyebb fajsúlyú szellemi termékekkel is. Olvasmányaikban a ponyvairodalom összes jelentős alakjai képviselve vannak. Többek közül: Connan Doyle, a Nick Carter detektívregények véres fantáziájú szülőapja, Courtz Mahler az ideális nagy szerelmek (varrólányból lett grófkisasszony) kiapadhatatlan vénáju, émelegős szószólója, Verne Gyula a kalandos regények merész fantasztája és egyéb bomlottagyú, szennyeslelkű írósok. Különösen az erotikus könyvek és sajtótermékek (Ármányos szerelem, Kaviár) iránt mutatnak nagy érdeklődést. Mondani sem kell, hogy ezek a sikamlós, erkölcsrontó irományok milyen káros hatással vannak tanoncaink kezdő stádiumban vajdó nemi életére.

A mozi és a futbal iránti rajongás már szinte jellegzetes tulajdonságává vált tanoncainknak. A mozik nézőközönségének körülbelül harminc százalékát az inasok teszik ki.

A futbaltól még túlszofoltak az inas-drukkerek megszámlálhatatlanjaival. A filmekben is a kalandosakat, a vérfagyasztót, a rémületet szeretik. A futbalt is csak a szórakozás szűk szempontjából értékelik és felgyülemlett rossztulajdonságaikat vezetik le a zajos jellege által. Nem látnak benne semmi nemesebb tendenciát, ami e nemesebb sportág és általában az összes létező sportok igazi célját feltárná előttük.

Szükségesnek tartom még, hogy az ipariskolákról, mint a tanoncok egyedüli továbbképző intézményéről és ennek a tanoncra gyakorolt kulturális hatásáról is szóljak néhány szót, e fontos ismertetés teljességének céljából.

Az ipariskola létesítése, tudvalevőleg, azért vált szükségessé, hogy a tanoncnak az elemi iskolában szerzett ismereteit felújítsa és némi kibővítéssel gyarapítva, általános tudásává tegye. Csak-hogy ennek gyakorlati alkalmazása a lehetlenséggel volt határos. A tanonc ugyanis az iskolát nem szűk látókörének kitágítása céljából látogatja, hogy ezáltal némi érdeklődés ébredjen benne a ma problémái iránt, hanem a verekedés, a kalandhajhászás és egyéb haszontalan dolgok céljából. Ilyenformán már ez az egyébként hasznos intézmény is elvesztette kulturális jellegét és csak külsőleg van meg. Kulturális szempontból már ezt sem lehet a tanonc tudásforrásának tekinteni, amiből legalább a mesterségéhez, társadalmi állásához szükséges elemi ismereteket meríthetné.

Amint a fentiekből világosan kitűnik, kisebbségi tanoncaink silány anyagi és kulturális helyzetének okai nem ezen kultúrellelenez, személyi passzivitásában keresendők, hanem kedvezőtlen élet-körülményeikben, amelyek megvonnak minden lehetőséget a lélek szabad megnyilvánulása elöl és fásult közönyösségbe kényszerítik a feltörő érdeklődést. Óriási, örökre jóvátehetetlen hibát követnénk el, ha tanoncaink tudatlanságát meggondolatlanul tanulninemakarásnak tulajdonítanók. Azért hát most, amikor tanoncaink helyzetének ismertetése folytán szükségszerűen felvetődik a probléma megoldásának kérdése is, tudnunk kell azt, hogy tanoncaink segítségére és megértésére csak akkor számíthatunk kisebbségi kultúrmunkánkban, ha előbb könnyítünk életkörülményeiken, ha előbb „leereszkedünk” hozzájuk és felvilágosítjuk őket arról, hogy létük nem csupán a futbal, a mozi, a ponyvaregények élvezetében merül ki. Fel kell világosítanunk őket arról, hogy az életnek komoly problémái is vannak, amelyek feltárása és megoldása az ő sorsuk feltárása és megoldása is egyúttal. Ezt a felvilágosító munkát pedig csak úgy végezhetjük el, ha ifjúsági egyesületeket alakítunk, amelyeknek működését kisebbségi magyar fiataljaink e rétegére is kiterjesztenénk. Értelmiségi fiataljaink ismeretterjesztő előadásokat tartának, amelyekben szó lenne mindenről, ami az emberiség haladását elősegítette, Bevonnánk őket a közös munkába. Helyet adnánk nekik reprezentatív folyóiratunkban, a „Hid”-ban, hogy ezen keresztül megismerjék egymást és megismertessék magukat kisebbségi fiataljaink többi rétegével is.

Nagy és felelősségteljes munka ez, amely áldozatokat igényel és amelynek sikerétől nemcsak kisebbségi magyar fiataljaink fennmaradása, hanem ezzel szoros kapcsolatban levő kisebbségi magyar kultúránk fennmaradása is függ!

Szenta, 1935. szeptember

Thurzó Lajos